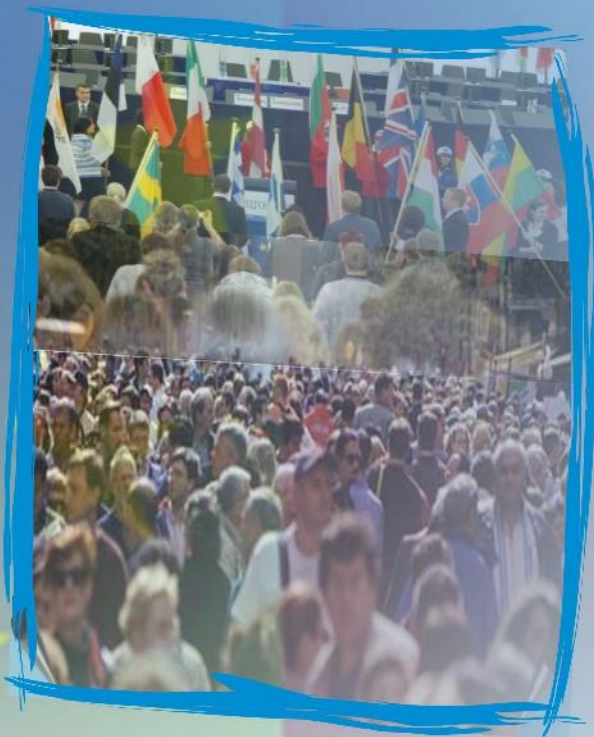

Vlad - Petre GLĂVEANU

**DIMENSIUNI PSIHO-SOCIALE ALE INTEGRĂRII EUROPENE:
O ANALIZĂ A REPREZENTĂRIILOR STEREOTIPE DINAMICE
ÎN RELAȚIILE INTER-GRUP**

Vlad - Petre GLĂVEANU

**DIMENSIUNI PSIHO-SOCIALE ALE
INTEGRĂRII EUROPENE:
O ANALIZĂ A REPREZENTĂRIILOR
STEREOTIPE DINAMICE ÎN
RELAȚIILE INTER-GRUP**

Lumen

Iași, 2008

Vlad - Petre GLĂVEANU

Dimensiuni psiho-sociale ale integrării europene: o analiză a reprezentărilor stereotipe dinamice în relațiile inter-grup

Editura Lumen este acreditată CNCSIS sub nr 003

www.edituralumen.ro

Redactor: Morariu Irina Maria

:

ISBN- 978-973-166-063-9

Vlad - Petre GLĂVEANU

**DIMENSIUNI PSIHO-SOCIALE ALE
INTEGRĂRII EUROPENE:
O ANALIZĂ A REPREZENTĂRILOR
STEREOTIPE DINAMICE ÎN
RELAȚIILE INTER-GRUP**

Lumen

Iași, 2008

Pagin 1 sat goal inten ionat

Părinților mei,

Pagin 1 sat goal inten ionat

Cuprins:

CADRUL UNEI ANALIZE PSIHO-SOCIALE A INTEGRĂRII EUROPENE	11
1. TRIADA PSIHOLOGIEI SOCIALE: STEREOTIP – PREJUDECATĂ – DISCRIMINARE	15
1.1. Reprezentările sociale: o teorie integratoare	18
1.2. Stereotip și stereotipizare	22
1.2.1. Reprezentare, formare, funcționare, măsurare, modele teoretice	25
1.2.2. Clasificarea stereotipurilor	28
1.3. Prejudcățile	33
1.4. Consecințele stereotipurilor și prejudcăților. Despre discriminare	36
1.5. De ce avem stereotipuri?	41
1.6. Schimbarea stereotipurilor și prejudcăților	43
1.7. Concepție personală privind fenomenul stereotipiei	46
2. ANALIZA TRANZACȚIONALĂ –CONCEPTE FUNDAMENTALE	55
2.1. Eric Berne și începuturile AT	58
2.2. Stările Eului, indicatori comportamentali	60
2.2.1. Părintele.....	61
2.2.2. Adultul.....	64
2.2.3. Copilul.....	65
2.2.4. Funcționarea Stărilor Eului.....	68
2.3. Tipuri de tranzacții și de jocuri psihologice.....	70
2.4. Poziții de viață și scenarii în AT.....	72
2.4.1. Cele patru poziții de viață.....	72
2.4.2. Scenariul sau „deciziile copilăriei”	75

3. REPREZENTĂRILE STEREOTIPE DINAMICE: ROLURI ȘI SCENARIU	77
3.1. Roluri stereotipe	79
3.2. Scenarii stereotipe	82
4. RELAȚII INTERGRUP, STEREOTIP ȘI IDENTITATE - ROMÂNII ȘI CETĂȚENII UNIUNII EUROPENE	91
4.1. Teorii complementare, dimensiuni ale comparării și o soluție: creativitatea socială	93
4.1.1. Teoria identității sociale și cea a justificării sistemului social.....	94
4.1.2. Compararea socială – dimensiuni și relevanța lor	97
4.1.3. Soluția creativă.....	98
4.2. Români, între autostereotip dinamic și euro- optimism	99
4.2.1. Autostereotip național: „unitate în diversitate”?.....	100
4.2.2. Încredere „oarbă”	103
5. CERCETARE PRELIMINARĂ: REPREZENTĂRI STEREOTIPE ALE BUCUREȘTENILOR	107
5.1. Delimitări conceptuale și metodologie	109
5.2. Obiectiv și ipoteze	111
5.3. Eșantion și metodă de cercetare	112
5.4. Analiza datelor și rezultate	113
5.5. Concluzii: despre imagini ambivalente și distanță psihologică	120
6. CERCETARE: STEREOTIP, STEREOROL ȘI STEREOSCRIPT ÎN RELAȚIA ROMÂNI - CETĂȚENII AI UNIUNII EUROPENE	127
6.1. Obiectivele și metodologia cercetării	127
6.1.1. Obiective și ipoteze	127
6.1.2. Constructe psihosociale și operaționalizarea lor.....	133
6.1.3. Metodă, instrumente și modalități de scorare	135

6.1.4. Eșantionul și recoltarea datelor.....	145
6.2. Rezultatele cercetării	147
6.3. Discuții critice	178
7. CONCLUZIILE CERCETĂRII SAU DESPRE RELAȚIILE PROIECTATE DINTRE ROMÂNI ȘI CETĂȚENII UNIUNII EUROPENE	181
7.1. Aplicabilitate practică a studiului și perspective de viitor.....	192
<i>ANEXA I - Chestionar privind imaginile asociate românilor și cetățenilor Uniunii Europene .....</i>	<i>199</i>
<i>ANEXA II – Chestionarul AT pentru roluri stereotipe (formă inițială).....</i>	<i>204</i>
<i>ANEXA III –Scoruri obținute la profilurile stereotipe (români, cetățeni UE, ideal).....</i>	<i>206</i>
<i>ANEXA IV – Statistică descriptivă pentru variabilele: grad de favorabilitate, competență, agreabilitate .....</i>	<i>210</i>
BIBLIOGRAFIE.....	213

Pagin 1 sat goal inten ionat

CADRUL UNEI ANALIZE PSIHO-SOCIALE A INTEGRĂRII EUROPENE

Tema diferențelor dintre indivizi este una dintre preocupările majore ale psihologiei clinice. Diferențele dintre culturi și contexte sociale, factori de prim rang în modelarea personalității umane, constituie o arie fundamentală a psihologiei sociale și culturale. Fiecare dintre noi este unic dar nu avem toți aceeași capacitate de a accepta această diversitate, nu suntem în aceeași măsură toleranți față de cei care „nu sunt ca noi”. Uneori fără să ne dăm seama formăm grupuri și includem în grupuri sau clase pe toți cei cu care interacționăm. Criteriile categorizării sociale sunt multiple: sexul, vârsta, etnia, profesia, orientarea politică sau cea sexuală etc. Același „instinct” social ne face ca automat să devenim apărători ai membrilor grupurilor din care facem parte (și ai membrilor grupurilor noastre de referință) și să ne manifestăm antipatia față de membrii grupurilor concurente (iar competiția este adesea regula existenței noastre în societate).

Față de „Noi” și față de „Ei” dezvoltăm o serie de cogniții, imagini stereotipe care ne orientează în relațiile efective inter-grup (după cum aceste relații influențează la rândul lor concepțiile noastre). *Studierea reprezentărilor stereotipe se impune datorită omniprezenței acestui fenomen în dinamica socială.* Abordarea acestui fenomen psihosocial complex implică cunoașterea și integrarea majorității temelor de psihologie socială: identitate, categorizare, percepție socială, atitudini, comportamente prosociale și antisociale, memorie colectivă și reprezentări sociale. Stereotipia relaționează cu toate fenomenele enumerate mai sus însă stabilește legături „privilegiate” cu prejudecata și discriminarea. Această „triadă” constituie astăzi una dintre cele mai viguroase direcții de cercetare în psihologia și cogniția socială. Din păcate în ultimele decenii xenofobia, rasismul și etnocentrismul au făcut nenumărate victime prin mijloace care pornesc de la marginalizare și excludere și ajung la agresiune

individuală sau colectivă (cum este cazul războaielor). Cognația socială este mult mai puțin rațională decât s-ar crede iar capacitatea de transmitere a emoțiilor, mai ales a celor negative, la nivelul maselor, este impresionantă. Există însă și o altă latură, mult mai puțin „dramatică”, a reprezentărilor stereotipe, care influențează contactele cotidiene fără a avea o manifestare directă sau imediată (rasism simbolic).

Studiul stereotipiei se realizează în mod contextual: este analizat stereotipul asociat unui anumit grup de către alt grup. Astfel, am optat pentru a cerceta *reprezentările stereotipe privind românii și cetățenii Uniunii Europene*. Este iarăși o temă de actualitate pentru noi, românii, la puțin timp după evenimentul istoric al aderării țării noastre la Uniunea Europeană. În ianuarie 2007 România și Bulgaria s-au alăturat celorlalte 25 de state ale Uniunii: Franța, Germania, Belgia, Olanda, Luxemburg, Italia, Spania, Marea Britanie, Portugalia, Danemarca, Grecia, Irlanda, Suedia, Finlanda, Austria, Ungaria, Polonia, Republica Cehă, Slovenia, Slovacia, Estonia, Letonia, Lituania, Malta și Cipru. Impactul aderării a fost analizat din multiple perspective în special cea economică, cea politică și cea socială. Implicațiile psihologice au fost destul de neglijate însă, chiar dacă acestea își fac simțită prezența de la nivelul identitar la cel al imaginilor atribuite. Care este profilul stereotip pe care îl asociem propriului grup? Dar celui format din cetățenii Uniunii Europene? Cum ne raportăm la aceștia și ce așteptări avem față de ei? În realizarea studiului nostru pornim de la premisa că există un profil stereotip asociat de români „cetățenilor Uniunii Europene”. Dacă în cazul românilor însă vorbim despre un grup etnic, în ceea ce privește Uniunea Europeană avem în vedere un grup multi-etnic și doar parcurgând lista țărilor membre observăm cât de diferite sunt nu doar geografic ci și cultural. Cu toate acestea susținem existența unei imagini stereotipe a cetățenilor Uniunii, una care deși este o abstracție de nivel superior nu este mai puțin reală (cercetări anterioare indică faptul că raportarea în acest caz se face în mod primordial la vest-europeni).

Mai sunt câteva observații introductive necesare care privesc în special terminologia utilizată și câteva clarificări de ordin metodologic care vor ușura parcurgerea lucrării.

Astfel, în loc de stereotip vom utiliza frecvent termenul de *reprezentări stereotipe* după cum se observă parcurgând titlul lucrării. Această sintagmă are rolul de a sublinia legătura strânsă dintre reprezentările sociale și stereotip ca și natura primordială imagistic-reprezentatională a stereotipurilor. Mai mult, discutăm despre existența „*reprezentărilor stereotipe dinamice*” pentru a le diferenția pe cele „propriu-zise” (stereotipul definit ca ansamblu al trăsăturilor psihologice și socio-demografice care descriu membrii unui grup sau categorii) de rolurile și scenariile stereotipe, concepte cheie ale lucrării noastre pe care le vom descrie pe larg în Capitolul 3 („Reprezentările stereotipe dinamice: roluri și scenarii”).

Am optat de asemenea pentru termenul de „*stereotip etnic*” pentru a desemna imaginile asociate românilor și cetățenilor Uniunii Europene (în locul unei formulări de tipul „stereotip național”) din mai multe considerente. În primul rând această terminologie pare să fie încetățenită în literatura de specialitate iar în al doilea rând am dorit să subliniem apartenența etnică deoarece este adesea mai puternică sub raportul implicațiilor psihosociale decât cea națională (să ne gândim de pildă la sutele de români care au acum o altă naționalitate și locuiesc în străinătate fără să fi „pierdut”, pentru sine și pentru ceilalți, apartenența la grupul etnic al românilor).

În fine, există o serie de formule prescurtate pentru care am optat din dorința de a ușura parcurgerea materialului și a evita repetițiile supărătoare. Astfel, chiar dacă odată cu momentul ianuarie 2007 românii au devenit *de jure* cetățeni ai Uniunii Europene vom utiliza în lucrare expresia „cetățeni ai Uniunii Europene” în locul celei de „ceilalți cetățeni ai Uniunii Europene” (cum, în fapt, trebuie înțeles în acest caz out-grupul). Mai mult, vom numi cetățenii UE și prin numele de „*europeni*” pentru a reduce riscul repetițiilor chiar dacă, în mod obiectiv, nu toți europenii fac parte din Uniunea Europeană iar românii sunt cu siguranță europeni chiar dacă nu dispuneau de cetățenia Uniunii Europene până la începutul anului trecut.

În ceea ce privește aspectele de ordin metodologic, inclusiv modelul de cercetare adoptat, e important în final să amintim faptul că, deși am optat în lucrare pentru o analiză unilaterală a cognițiilor generate în cadrul relațiilor inter-grupuri, o analiză cel puțin la fel de validă și de necesară se poate face studiind ambii „poli” ai relației. Cu alte cuvinte, în cercetările viitoare se poate acorda o atenție sporită rolurilor (efective și atribuite) jucate de grupuri în interacțiunea dintre ele ca și scenariilor care derivă din acestea. *Astfel, cunoștințele acumulate cu privire la rolurile individuale din planul intra-grupal ar putea să fie aplicate și adaptate în plan inter-grupal.* Desigur că există diferențe considerabile însă este un demers extrem de fructuos sub un dublu raport, teoretic și practic-aplicativ. Dacă am optat să analizăm rolurile din perspectiva AT nu înseamnă că trebuie ignorată literatura bogată pe tema rolurilor pe care o persoană le poate juca într-un anumit grup (a se consulta de pildă clasificarea rolurilor membrilor în T-Group prezentată de Adrian Neculau, 2004).

Lucrarea de față este structurată sub forma a șapte capitole dintre care primele patru reprezintă *cadrul teoretic*, al cincilea descrie o *cercetare preliminară* extrem de valoroasă pentru studiul nostru (realizată în pragul aderării la UE) iar capitolele șase și șapte prezintă pe larg *cercetarea personală*. Datele pentru aceasta au fost recoltate în luna martie 2007, prin urmare cu puțin timp după aderarea efectivă a României la Uniunea Europeană, o perioadă cu mare încărcătură simbolică care a favorizat cristalizarea reprezentărilor pe dimensiunea român - european și surprinderea lor chiar în faza atât de dinamică a formulării sociale. Repetarea acestor investigații în viitor ar putea să ofere în acest sens date prețioase cu privire la dinamica relațiilor inter-grup așa cum este ea reflectată în plan psihosocial, concepută și mai ales trăită de români.

Continuarea acestui volum o puteți lectura achiziționând volumul de pe

www.editalumen.ro

www.lumenpublishing.com

sau din librăriile noastre partenere.

Extras din volumul:

Glăveanu, V.-P. (2008). Dimensiuni psiho-sociale ale integrării europene: o analiză a reprezentărilor stereotipe dinamice în relațiile inter-grup. Iași, România: Lumen.

Studiul stereotipiei se realizează în mod contextual: este analizat stereotipul asociat unui anumit grup de către alt grup. Astfel, am optat pentru a cerceta reprezentările stereotipe ale românilor privind propriul grup național și cetățenii Uniunii Europene. Este o temă de actualitate pentru noi la puțin timp după evenimentul istoric al aderării țării noastre la Uniunea Europeană. Impactul aderării a fost analizat din multiple perspective în special cea economică, cea politică și cea socială. Implicațiile psihologice au fost destul de neglijate însă, chiar dacă acestea își fac simțită prezența de la nivelul identitar la cel al imaginilor atribuite. Care este profilul stereotip pe care îl asociem propriului grup? Dar celui format din cetățenii Uniunii Europene? Cum ne raportăm la aceștia și ce așteptări avem față de ei? Cum am putea să cultivăm relații cât mai benefice cu partenerii din Uniune? Lucrarea de față pornește de la aceste interogații în explorarea relațiilor psiho-sociale dintre un „NOI” și un „EI” de nivel macrosocial.

Conținutul acestui volum nu
reprezintă în mod necesar
punctul de vedere al Editurii
Lumen sau al finanțatorilor

Publicat cu finanțarea:

media
LUMEN
www.EdituraLumen.com